

De Standaard

Hooft theologie aan de universiteit?

Genoeg wetenschappen tasten na eeuwen onderzoek nog altijd in het duister. Je houdt er niet veel over als je die allemaal afschaft. Voor Ignaas Devisch is omgaan met de onmogelijkheid van waarheid cruciaal voor elke wetenschap. Voor Didier Pollefeyt is theologie cruciaal om de politieke recuperatie van godsdienst tegen te gaan. En het kan ook helpen om bekeringsijverige atheïsten te ontmaskeren.

OOK NIEUWE MISSIONARISSEN HEBBEN KRITISCHE
THEOLOGIE NODIG

KUNNEN SEISMOLOGEN AARDBEVINGEN
VOORSPELLEN?

OOK NIEUWE MISSIONARISSEN HEBBEN KRITISCHE THEOLOGIE
NODIG
Didier Pollefeyt

<p>Kunnen wetenschappers meehelpen het mysterie verklaren? Christoph Malin/pn</p>

Kunnen wetenschappers meehelpen het mysterie verklaren? © Christoph Malin/pn

DIDIER POLLEFEYT GEWOON HOGLERAAR EN VICERECTOR ONDERWIJS (KU LEUVEN).

Met Maarten Boudry hebben we er een nieuwe missionaris bij. Eentje van atheïstische signatuur, maar even ijverig om iedereen te bekeren. En met dezelfde kwalijke kant als het type geloof dat hij meent te bestrijden, namelijk onverdraagzaamheid ten opzichte van andersdenkenden. Zijn wensdroom om de internationaal befaamde Leuvense faculteit theologie met een geschiedenis van 585 jaar snel te kunnen afschaffen (*DS 28 februari*) (https://www.standaard.be/cnt/dmf20170227_02754554), is niet bepaald een toonbeeld van bereidheid tot dialoog.

Volgens zijn atheïstische geloofsgenoot Patrick Loobuyck is het probleem 'nog groter', want de theologie is overall: niet alleen aan de universiteit, maar in het hele onderwijs. En dus lopen onze 'levensbeschouwelijk onverschillige jongeren' gevaar niet kritisch genoeg gevormd te worden (*DS 2 maart*) (https://www.standaard.be/cnt/dmf20170301_02758199). Zijn pleidooi bevat een tegenspraak. Loobuyck weet natuurlijk beter dan Boudry wat theologie is, want hij heeft zelf theologie in Leuven gestudeerd. Het is niet aan de UGent dat hij voor het eerst hoorde over bijbelkritiek, zegt hij, maar aan de theologische faculteit in Leuven. Hij verloor er zelfs zijn geloof. Is theologie misschien dan toch een kritische wetenschap?

Verlichte islam

Inderdaad, theologie onderzoekt religie vanuit een binnenperspectief, tot op de graat, stelt langs alle kanten vragen en gebruikt alle beschikbare wetenschappelijke methodes. Tot en met de mogelijkheid van het atheïsme als uitkomst en keuze. Maar niet per se. Het leidt evengoed tot een intellectueel volwassen katholicisme, protestantisme, en ja, tot een verlichte vorm van islam. Godsdienstleerkrachten worden gevormd door zo'n kritische theologie. Wat is dan het probleem met theologie in het onderwijs vanuit het perspectief van de kritische vorming van leerlingen? Niet iedereen kan daarom zomaar het vak godsdienst geven (en op dat punt is er inderdaad nog werk aan de winkel, zeker wat betreft de vorming van islamleerkrachten). Je moet de religie van binnenuit kennen en er met kennis van zaken over kunnen spreken. De kritische theologie is dus juist ook garantie voor een kritisch godsdienstonderwijs.

Politieke regimes die atheïsme tot staatsreligie wilden verheffen, begonnen met het afschaffen van theologische faculteiten

Mocht godsdienstonderwijs echt tot doel hebben iedereen tot een bepaalde waarheid te bekeren, dan toont de ontkerkelijking in Vlaanderen aan dat dit vreselijk mislukt is.

Maar dat is ook helemaal niet de bedoeling. In het katholiek onderwijs hangt het vak godsdienst onlosmakelijk samen met het pedagogische project van de katholieke dialoogschool. Het vak godsdienst wordt uitdrukkelijk onderscheiden van catechese, die iedereen wil inleiden in het geloof. Godsdienstonderwijs wil ondersteuning bieden aan de levensbeschouwelijke vorming van elke leerling in gesprek met de katholieke traditie en in dialoog met andere levensbeschouwingen en met elkaar. In het gemeenschapsonderwijs hebben leerlingen de keuze tussen verschillende levensbeschouwelijke vakken en is er sinds kort het engagement om met de leerlingen te werken aan interlevensbeschouwelijke competenties. Net als Boudry droomt Loobuyck ervan alle levensbeschouwelijke vakken te vervangen door één vak dat gegeven wordt vanuit zijn eigen atheïstisch perspectief. Alle levensbeschouwingen worden daarbij herleid tot menselijke uitvindingsels waar Loobuyck dan zijn superieure atheïstische licht over kan laten schijnen. Niet alleen herkennen levensbeschouwingen, inclusief het vrijzinnig humanisme zich niet in deze beschrijvingen, maar bovendien wordt hier stilletjes een nieuwe religie van het atheïsme aan iedereen opgelegd. Theologie zal ook die vorm van missionaire atheïstische religie onder kritiek plaatsen als verborgen

ideologie. Het is niet toevallig dat politieke regimes die atheïsme tot staatsreligie wilden verheffen, begonnen met het afschaffen van theologische faculteiten en van vrije levensbeschouwelijke keuzes van ouders en kinderen.

KUNNEN SEISMOLOGEN AARDBEVINGEN VOORSPELLEN? Ignaas Devisch

IGNAAS DEVISCH DOCEERT MEDISCHE FILOSOFIE EN ETHIEK AAN DE UGENT EN DE ARTEVELDE-HOGESCHOOL, COLUMNIST VAN DEZE KRANT.

Theologen hebben na millennia nog steeds geen antwoord op de meest fundamentele vragen van hun kengebied. Voor Maarten Boudry is dat een criterium om theologie dan maar af te schaffen als academische discipline (DS 28 februari)

(https://www.standaard.be/cnt/dmf20170227_02754554).

Eigenaardig. Het antwoord schuldig blijven op basale vragen is een kerneigenschap van zowat elke academische discipline, geen bewijs van wetenschappelijk onvermogen. Na vijftiende eeuw hebben filosofen nog steeds geen antwoord gevonden op de meest fundamentele vragen van hun domein: wat is een goed mens, hoe moeten we samenleven, hoe kunnen we kennen of hoe moeten we handelen? Weten pedagogen hoe we een kind perfect moeten opvoeden? Sinds wanneer kunnen klimatologen het weer exact voorspellen of seismologen een aardbeving tot op de dag zelf situeren? Hebben economen ooit al een economische crisis kunnen profeteren? En hoe zit dat in de wiskunde, bestaat het getal oneindig nu echt of niet?

Het lijstje is eindeloos. En jawel, in sommige disciplines is er sterke vooruitgang omdat we door reductie van complexiteit en doorgedreven meetbaar wetenschappelijk onderzoek al heel wat kennis hebben verzameld. Maar zodra het over complexe zaken gaat, blijven de vragen vaak pal overeind. We kunnen veel meten, maar er is zoveel dat we niet weten. Hoe zou het ook.

Academische disciplines hebben, behalve wetenschappelijke kennis verzamelen, nog een andere kerntaak: ons bijbrengen dat we op de meeste fundamentele vragen geen antwoorden hebben en dat de (politieke) verleiding om te doen alsof dat wel zo is, een gevaarlijke illusie is. Beeld je eens in dat we wel denken te weten hoe we een kind moeten opvoeden of wat een juiste samenleving is?

Ook theologen kunnen bij die kritische taak van dienst zijn. Odo Marquard, een academische theoloog, wijst ons erop dat we in onze hedendaagse controledwang met toeval geen weg meer weten. Zeker wat het menselijk lijden aangaat, kunnen we steeds minder verdragen dat er niet voor elke ziekte meteen een therapie klaarligt. En als de geneeskunde faalt, zoeken we tot we een schuldige hebben gevonden. Hij noemt dat de wet van de toenemende ergernis.

Het ultieme bewijs

Als dat geen waardevol academisch inzicht is, van een theoloog. Want heus, denk je nu echt dat Marquard zich vandaag nog als een middeleeuwse scholast verwondert over de vraag hoeveel goden er bestaan? Zoals ik mij hier in een eerder stuk al afvroeg: zou het kunnen dat vandaag, meer dan theologen zelf, vooral sommige atheïsten zich om God bekommeren? Waarom bijvoorbeeld zo koortsachtig op zoek gaan naar het

ultieme bewijs dat God niet zou bestaan? Is er soms een groeiende paniek dat hij misschien toch niet dood is, zoals Friedrich Nietzsche ons voorhield?

Als ik iets heb geleerd van theologie, dan dat hij die denkt te weten wie of wat God is, steeds van een kale reis thuis komt. God is nooit waar we denken dat die is. Welnu, leren omgaan met de onmogelijkheid om bij de waarheid aan te komen, is voor een vak als het onze – filosofie – maar bij uitbreiding voor elke academische discipline, een van de vele cruciale inzichten die theologie ons kan opleveren.

Illusoire kennis kan problematisch zijn, maar de (evangelische) gedachte dat we ooit alle illusies achter ons kunnen laten, evenzeer. Trouwens, alleen in de meest enge definitie van wetenschap – een één-op-één-verhouding tussen woorden en waarneembare objecten – kom je tot de stelling dat sommige disciplines beter op de schop kunnen. Ik hoopte dat we ondertussen geleerd hadden uit die mislukking genaamd logisch positivisme. Maar goed, juist omdat we altijd blijven struikelen over onszelf, is er wetenschap nodig, en filosofie, en literatuur, en menselijke verbeeldingskracht.

Verschenen op vrijdag 3 maart 2017

[standaard.be/extra/static/](https://www.standaard.be/extra/static/)